

Centelles (Mor., *BABL* v, 110, considerat —en el mateix pla que la Ribera de Tet— com una part del Comtat de Ross.); 1020: «advocati et eleemosynarii de condam Bernardi --- in *Valle Asperi*, infra terminos de *villa Corbaria*» (Cart. Major de Cuixà, *Mor.* XIX, 172); 1064: in comitatu *Valle Aspirani*, citat junt amb Raïgueres (Moreau); 1069: «in com. *Valle Asperi* infra fines de Sti. Saturnini de *Bula*» ['Bula d'Amunt'] *Mor.*, cit. junt amb *Glorianes*; 1156: «terminos de *Vallespir*» (*InuLC.* s. v. vall); 1193: «unum curtalem in finibus *Vallesperie*, in pascuis de *Cabrera*» (*InuLC.* ['*Pracabrera*'], en l'ampit E. del *Canigó*, entre *Vallmanya*, *Lleca* i *Balaig*). I amb ús adjectival, 1223: «via q. dicitur *Valespirana*», i «*presbiter Valespirà*» (*InuLC.*, s.v. vall).

Identificació incerta: 981: «*Villa Asperi*» (Marca 978): encara que vagi citat junt amb NLL del Conflent, fins a Vallmanya, Fullà i Rià, és ben incert que es pugui referir a *Espirà* de Conflent poble que és encara més a l'Oest, uns 15-25 k. que aquests pobles: com que tampoc lliga la forma citada amb *Asperianam* (la forma de les mencions ant. d'*Espirà*) potser s'hauria de fer la lleu esmena *Valle Asperi* i afegir-ho a les cites de *Vallespir*.

ETIM. Poc se n'ha escrit que mereixi atenció: a penes cal rebutjar l'incongru acudit del frívol Guiter (*RLiR* XXVIII, 23) que el suposa pre-romà. Però tampoc caldrà gaire per mostrar que és increïble que sigui cpt. de VALLE amb un NP *Asperii* (en genitiu). Una gran conca prenent nom d'un individu? Imaginari o no, tant se val, i diríem que encara que fos un NP ben conegut i de clara formació.¹

Però com creuríem que un nom tan poc arrelat en llatí i romànic servís, posat en genitiu, per designar una comarca nostra? El que és comprensible és que se'n formés un nom de predi o vil·lar concret, com adj. en -ANUM del tipus de Cornellà, Pesillà etc.: d'ací *Espirà de l'Agllí* i *Espirà de Conflent*; però tots dos són lluny del Vallespir i fóra quimèric admetre que de llur topònim derivés el nom de la comarca, i no menys desencaminat cercar en aquest NL cap indicatiu per a l'important problema d'etimologia coronímic.

Altra possibilitat també descartable, és que entri en això algun germanisme (potser NP): per més que -BER i A(N)SI- són components germànics coneguts, i SB passà a SP en fon. germànica.

Amb el que hi ha d'haver una relació és amb el nom d'*Els Aspres*, la subcomarca inseparable del Vallespir. Ja ho vaig suggerir en una nota (a prop. de l'etim. de *català*); en *E.T.C.* II, 170: «La Crònica de Sant Marçal de Limoges», escrita poc després de 1182, entre els pobles que envaïren Aquitània per aquell temps, junt amb els «Aragonès» i els «Navar», esmenta els *Asperés*, els *Pailler* i els *Catalan*: frase on aquests estan distingits no solament dels pallaresos

o gent del Nordoest de Catalunya, sinó també dels «Asperés» o gent de la Catalunya Nord, on es troben les comarques dels *Aspres* i del *Vallespir*.

Realment és la inicial *asper-* la que constitueix el comú denominador de les mencions antigues del nom de la comarca. N'hem donat més de 12 cites directes, les quals n'ofereixen altres tantes de Ponsich i de *Cat. Car.*: constantment així; no és fins a la fi del S. XII que apareixen els primers testimonis de la inicial trivialitzada *Esp-*. Dóna inicial única amb la del nom dels *Aspres*: anomenats p. ex. *Asperos* a. 1074, *Asperis* 1385, 1435, els *Aspres* 1359 (com el determinatiu del nom de Banyuls etc.).

Aquesta inducció etimològica, fundada, doncs, fonèticament, va acompanyada, com ja he observat, d'una unió geogràfica; i si mirem cap al passat aqueix nexu encara s'accentua. Tinguem en compte, no sols el que d'això ja diu Ponsich. I les indicacions de Fossà a prop. de la col·le. Moreau (xiv, 69): «Le Vallespir n'a jamais formé un comté particulier: déjà anciennement dépendance du comté de Roussillon». Veg. appe. a *MarcaH* titres 10, 12, 24, 25, 29 30, 32, 34, 35 (i altres). «Le Haut Vallespir depuis Ceret vers l'O., jusqu'aux confins de la Catalogne fut ensuite incontestable assujetti aux Comtes de Besalú» (veg. *ibid.* tit. 110, 137, 139, 142, 143, 191, 207, 212, 139, 404, 364, 401).

Especialment ens interessa el ms. de divisió eclesiàstica en el S. XVI, que ens conservà Morel-Fatio (*B. N. P.* 133, f°66), que parteix la diòcesi d'Elna en tres deganats: Ross., Conflent i Vallespir; deixant de banda ací els límits; entre els dos primers, interessa de veure que el Vallespir inclou no sols el c^o d'Argelers, fins a Argelers i Palau del Vidre inclusivt., sinó tota la subcomarca dels *Aspres*, comprenent-hi quasi tot el c^o de Tuïr, fins i tot Hortafà, Bages, Trullàs, Llupià, Tuïr i Cameles (sols Pontellà i Pollestres van amb el Ross.); i de més a més, encara, Corbera (c^o de Millars), i d'altra banda Casafabre, La Bastida i Prunet que són del de Vinçà.

En els docs. que he citat, veiem que posen a Vallespir, fins Corbera a. 1020 (Moreau, XIX, 172) i St. Sadurní de Bula, potser també *Glorianes*.

Vallespir i *Aspres* formaren doncs, un tot, poblat per aquells *asperés* de la citada crònica de 1182. Vet ací, doncs, per què en aquella nota vaig llançar ja la suggerència etim. VALLIS ASPERIAE O VALLIS ASPERIOR i ara la mantenim almenys com a base de discussió.

En efecte, aquí es pressentia, més que plantejava, una disjuntiva o dilema

a) V. ASPERIAE: un abstracte, sinònim d'«aspror» = del ll. cl. *asperitas*. No documentat, però ben concebible. Tal com *pauperies* o *pigrities* 'peresa'. Hem establert que en el nostre llatí vulgar es crearen CRASSIES que en part donaren cat. *greix* caient la -E segons fonètica, i en part *graixa* amb -a per imposi-